

ARVUSTUS

Käsiraamat kirikuajaloo allikatest

Yleisen kirkkohistorian lähteet ja tutkimus. Toim Jaakko Olavi Antila, Esko M. Laine. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 215. Helsinki: Suomen Kirkkohistoriallinen Seura, 2011, 353 lk

Paari tuhande aastase ajalooga kristluse suurimal institutsioonil, kirikul, on olnud piisavalt aega jätta minevikku erinevaid mõjujälgi. Milline osa kristluse ajaloo allikatest on säilinud ja kuidas luua nende abil kontakti kristluse minevikuga? Sellele on 28 soome kirikuajaloo asjatundjat värs-kelt ilmunud käsiraamatus püüdnud oma vastuse anda.

Käsiraamat järgib ülesehituselt kronoloogilist printsiipi ja jaguneb 30 peatükiks. Emeriitprofessor Simo Heininen on kirjutanud sissejuhatava peatüki üldise kirikuajaloo õpetamisest Helsingi ülikoolis, mille 1852. aasta statuutide kohaselt oli kirikuajaloo professori ülesandeks õpetada üldist kirikuajalugu, patristikat ja kristlikku arheoloogiat. Õppetooli professoritest järjekorras üheksas (ametis 1983–2009) olnud Heininen tunnistab, et ei tema ega ka ükski eelkäijatest polnud kunagi tegelenud kristliku arheoloogiaga. Professor Herman Råberg (ametis 1872–1892) kirjutas enne professorikoha saamist mahuka kaheosalise väitekirja XV sajandi müstikust Baseli Nikolausest, kes aga paljastus hilisemates uurimustes fiktsioonina. Heininen tõdeb, et väitekirj mehest, keda polnud kunagi olemas, kuulub eranditult soome teoloogia innovaatilisemate saavutuste hulka ja avas ühtlasi tee professorikohale ülikoolis. Igal juhul on tõsise käsiraamatu algus lootustandvalt lõbus. Aga edasi läheb siiski asjalikumaks.

Varakiriku patristliku aja uurimisest ja allikatest on kirjutanud professor Heikki Kotila. Bütsantsi kirikuajaloo allikatest kirjutab filosoofialitsensiaat Mika Hakkarainen. Konstantinoopoli patriarhaadi ajaloost pärast 1453. aastat ning Bulgaaria ja Serbia ortodoksi kirikute ajaloo allikatest annab ülevaate dotsent Teuvo Laitila. Vene kiriku ajaloo allikatest ja uurimisest kuni tsaar Peeter I reformideni loob pildi professor Jukka Korpela. Keskaja uurimisest ja Vatikani arhiividest kirjutab professor Kirsi Salonen. Keskaegsetest hagiograafilistest ja müstikute teks-

tidest kui allikatest kirjutab filosoofiadoktor Meri Heininen. Lapse aja-lugu ja selle keskaegse Euroopa allikad on filosoofiadoktor Sini Kangase teemaks. Reformatsiooni allikatest annab ülevaate professor Kaarlo Arffman. Filosoofiadoktor Päivi Räisänen tutvustab allikaid ja uurimisteemat „Religioon, argielu ja marginaalsed inimesed“. Pietismi ja hernhuutluse allikatest annab ülevaate dotsent Esko M. Laine. Valgustusaegse krist-luse allikatest ja uurimisest kirjutab doktorant Minna Ahokas. Balti kiri-kuajaloo allikaid käsitleb professor Jouko Talonen. Ameerika Ühendrii-kide kirikuajaloo allikatest ja uurimisest annab ülevaate dotsent Markku Ruotsila. Vatikani XX sajandi allikatest kirjutab doktorant Milla Bergst-röm. Hitleri-aegse Saksamaa kirikuajaloo allikatest loob ülevaate teoloogia-doktor Minnamari Helaseppä. Dotsent Tuija Laine kirjutab teoses nii Poola kirikuajaloo uurimisest ja allikatest kui ka raamatuajaloo allikatest. Britannia ja Inglismaa kirikuajaloo allikatest annab ülevaate teoloogia-doktor Mika Pajunen. Oikumeenilise liikumise ajaloo allikatest kirjutab teoloogiadoktor Kaisamari Hintikka. Aafrika kirikuajaloo allikaid tut-vustab professor Eila Helander ja misjonijaloo allikaid filosoofiadoktor Seija Jalagin. Kirikuajaloo allikatest ja uurimisest Hongkongis kirjutab dotsent Matti Ijäs. India kirikuajaloo allikatest ja kastitute ajaloo uuri-misest annab ülevaate dotsent Mikko Malkavaara. Professor Elina Vuola on teinud ülevaate Ladina-Ameerika kirikuajaloo uurimisest. Globaal-sest karismaatilise kristluse uurimisest kirjutab professor Mika Vähäkangas. Kirikuarhitektuurist, -sisustusest ja esemetest kui kirikuajaloo allik-materjalist annab ülevaate dotsent Markus Hiekkänen. Dotsent Mikko Ketola kirjutab digiteeritud allikatest ja professor Outi Merisalo käsitleb manuskriptide uurimist.

Peatükid lõpevad publitseeritud ja digiteeritud allikate ning arhiivide loendiga. Iga autor on teema seisukohalt veel eraldi välja toonud ka teaduskirjandusest olulisima. Igati soliidses ja põhjalikult koostatud käsiraamatus tekitab siiski pettumust Helsingi ülikooli Soome ja Skandinaavia kirikuajaloo professori Jouko Talose koostatud Balti kirikuajaloo allikate peatükk. Esiteks domineerib selles territoriaalselt Läti ja teiseks kiriklik-konfessionaalselt üksnes luterlus. Balti areaali teisi ajaloolisi kirikuid ja konfessioone ning nendega seotud allikaid ja uurimusi ei mainita. Arhiivide loetelust puuduvad aga ka luterliku kiriku ajaloo uurimise seisuko-halt oluline Tallinna Linnaarhiiv ja nõukogude aja lõpuperioodi uurimi-

sel oluline Siseministeriumi arhiiv, kus säilitatakse usuasjade voliniku arhiivi materjale. Talonen ei maini ühtegi Balti kirikuajalooga seotud bibliograafiat, käsiraamatut ega allikapublikatsiooni, mida on 1990. aastatest välja antud enam kui üks. Sellest on ainult kahju, et Balti kirikuajaloost huvitunud soomlastel jääb käsiraamatus kätte saamata tervikteave Leedu, Läti ja Eesti kirikuajaloo allikate ja uurimuse kohta.

Käsiraamat üldise kirikuajaloo allikate ja uurimise kohta on siiski muus osas kõigile kristluse ajaloo tegelejatele heaks abivahendiks.

Riho Saard

SÜNDMUS

Akadeemilise Teoloogia Seltsi Üldkoosolek

3. aprillil k.a toimus Akadeemilise Teoloogia Seltsi (ATS) üldkoosolek Tartu Ülikooli usuteaduskonnas.

ATS-i põhikirjaliseks eesmärgiks on evangeelse teoloogiateaduse arendamine Eestis ja ATS on avatud kõigile teoloogiast huvitatud, vähemalt magistrikraadiga inimestele. Hetkel kuulub ATS-i 59 liiget. Iga-aastase üldkoosoleku peamiseks sisuks on vaadata tagasi ATS-i tegevusele ja teha tulevikuplaane. Kevadel toimunud koosolekul said tegevusaruanete esitamiseks sõna ATS-i esimees, Usuteadusliku Ajakirja kolleegiumi liikmed, seltsi laekur ja revident.

Kuna seltsi senise juhatuse ja revidendi volitused lõppesid, valiti järgnevak kolmeks aastaks uued ametikandidjad: esimeheks sai Urmas Nõmmik ja aseesimeheks Randar Tasmuth. Senistes ametites jätkavad laekur Vallo Ehasalu, sekretär Aira Võsa ja revident Peeter Roosimaa.

Koosolek otsustas sisse seada auliikme staatuse ja avaldas soovi valida ATS-i esimeseks auliikmeks prof emer Jukka Thuréni.

Pärast organisatsiooniliste küsimuste arutamist kuulati ATS-i liikme Ain Riistani ettekannet „Antropoloogilisest ajaloost piibliuuringuis Jeesuse-nimelise Galilea šamaani näitel“.

Aira Võsa